

Печатки перемишльського унійного владика Єроніма Устрицького (1715–1746 рр.)

Проаналізовано виявлені в рукописних джерелах геральдичні та сфрагістичні пам'ятки, що репрезентують релігійну символіку перемишльського єпископа Єроніма Устрицького (1715–1746 рр.), представника української духовної еліти доби пізнього бароко. Простежено генеалогію роду Устрицьких, біографію самого владика Єроніма та особливості його пастирського служіння, що безпосередньо позначилися на змісті й формах публічної репрезентації зовнішніх атрибутів ієрархічної влади цього унійного ієрарха. До наукового обігу вперше впроваджено шість варіантів штемпелів, якими користувався єпископ, та укладено їхній каталог. Визначено сфери застосування печаток у церковному справочинстві першої половини XVIII ст., хронологію функціонування матриць та зміни в зображеннях через запровадження латинської атрибутики.

Ключові слова: Єронім Устрицький, перемишльський єпископ, рід, печатки, герби, зображення, легенди

Представники української духовної еліти (а особливо митрополити Православної та Унійної (Греко-католицької) церков) віддавна викликали жваве зацікавлення науковців¹. Меншою мірою це стосувалося перемишльського владика Єроніма Устрицького, особі якого дослідники приділяли увагу лише фрагментарно (стисла інформація наведена головню в енциклопедичних виданнях [2–3], генеалогічних і геральдичних студіях В. Пилиповича та Д. Пилиповича [4], М. Августина [5], К. Несецького [6]² та дослідженнях з інституційної історії Київської митрополії [9, р. 83–84; 10, s. 91–93, 115, 249–250, 286, 325, 349], її окремих єпархій [11, с. 25–53; 12, s. 82] і Василіанського чину [13, с. 316; 14, с. 47–48, 58, 93, 99, 105, 141, 161–162, 166, 197, 245–249]). І тільки о. Антін Добрянський (1810–1877 рр.) у своїй обширній “Історії єпископів трьох об’єднаних єпархій Перемишльської, Самбірської та Саноцької...” [15, с. 8–20], а також сучасний польський учений о. Станіслав Набиванець у науково-популярному нарисі “Перемишльські унійні владика в 1610–1991 рр.” [16, с. 35–39] виклали основні біографічні відомості та описали пастирську діяльність Устрицького. Зокрема, було підкреслено активну участь владика Єроніма в Замоїському провінційному соборі 1720 р. та організацію ним Перемишльського єпархіального собору 1740 р., а також щедрі фундації на користь монастирів та храмів, співпрацю з римо-католицькими ієрархами, суперечки про духовні бенефіції з василіанами, шляхтою та світським духовенством тощо. На окрему увагу заслуговує монографія українського науковця Богдана Барвінського

¹ Детальний аналіз історіографії міжвоєнного періоду з цієї проблематики здійснила Л. Тиміш [1].

² На неточності й помилки у творі К. Несецького вказували Б. Барвінський [7, с. 27–30] та І. Смуток [8, с. 71–72]. Тому інформація верифікується нами за іншими джерелами.

про походження роду козацького гетьмана Петра Сагайдачного “Конашевичі в Перемиській землі в XV і XVI ст.”. У цій книзі, що написана на підставі багатого джерельного матеріалу та критичного використання праць попередників, автор реконструює генеалогію Кунашовичів-Уніховських (Устрицьких, Стебницьких, Терлецьких і Бережанських), подає відповідну генеалогічну таблицю та публікує королівські привілеї [7, с. 25–49, 146–148, 152–155].

Рід Єроніма Устрицького походить із Семигорода, а його протопластом вважається волох Стефан Янчович (згад. 1482 р.)³, сини котрого перебралися з Мароморощини (поселення Воїново (Уніхово), тепер Тячівського району Закарпатської області) до Сяноцької землі наприкінці XV ст.⁴ Угорський король Матвій I Корвін (1443–1490 рр.) надав 6 червня 1482 р. герб “Простріл” синам Стефана Янча – Теодорикові (згад. †1497 р.), Івоні (згад. 1509 р.) і Емеріку Янчовичам [7, с. 31–32, 146–147] (останній, на відміну від двох своїх братів, залишився на Мараморощині). У 1509 р. польський король Сигізмунд I видав Івоні Янчовичу (про його нащадків відомості не збереглися) привілей на певні данини з Перемишльської землі та на село Устрики [7, с. 31].

У сім’ї сина Теодорика Янчовича – Кунаша Янчовича Уніховського (згад. 1532–1551 рр.), було п’ятеро дітей – Яцко Терлецький, Іван Бережанський, Павло Устрицький, Дем’ян Стебницький і Прокіп [7, с. 49]. А в Дем’яна Стебницького (згад. 1551–1569 рр.) джерела фіксують трьох спадкоємців – Миколу, Івана й Павла. Третій з них, Павло Стебницький (згад. 1565–1578 рр.), одружився з Танькою Полянською, і від цього шлюбу народилося четверо синів – Яцик Стебницький, Василь Устрицький, Іван Устрицький і Дмитро з Уніхова Устрицький [7, с. 49]. Упродовж другої половини XVI – XVII ст. Устрицькі стали заможними шляхтичами, обіймаючи посади сяноцького і перемишльського каштелянів [12, с. 82] та володіючи різними маєтностями на Сяноччині. (З-поміж інших володінь і грошових статків роду І. Смуток згадує маєтності в Устриках Долішніх, Ясіні, Тур’ї, Білинці Малій, Дзвинячі, Лещоватому, Лютовиськах тощо і вважає, що обігові кошти, якими рід диспонував, могли налічувати десятки тисяч злотих [8, с. 324–325].

Про сина Павла Стебницького та Таньки Полянської – Дмитра Павловича Устрицького (†1646 р.), знаємо небагато. У молодому віці він перебував на військовій службі, у 1604 р. одружився з Катериною Копистинською герба “Леліва, був власником різних маєтків у Сяноцькій землі (зокрема с. Стебник). Подружжя мало доньку Маріанну та шестеро синів Олександра, Адама, Василя, Теодора, Юрія й Івана [5, т. 2, с. 18]. Один з них – Юрій, був двічі одружений з представницями родин Літинських і Турянських. У шлюбі став батьком двох дітей – Василя та Юрія (1658–1748 рр.), майбутнього перемишльського єпископа [12, с. 82]. Можна

³ Тут і далі хронологія, наведена в дужках, відображає датування документів, в яких зафіксовані ці історичні постаті. Дати наведено за Б. Барвінським [7, с. 49].

⁴ Станіслав Набиванець трактує 1428 р. як дату появи в Сяноцькій землі Стефана Янки [16, с. 35], однак, ймовірно, це механічна помилка.

припустити, що саме по материнській лінії Літинських у гербі владики Єроніма з'явилася символіка Сасів [17].

Юрій Устрицький народився 1658 р. У молоді роки служив у війську. Згодом прийняв чернечий постриг і взяв ім'я Єронім у монастирі оо. василіан у Львові [12, s. 82]. Єпископський престол у Перемишлі посів за складних обставин. Після смерті в 1713 р. київського митрополита й місцевого ієрарха Юрія Винницького тимчасовим адміністратором Перемишльського владичтва став Веніамін, ігумен Лаврівського монастиря. Проте, з огляду на численні надуживання й утиски духовенства, папський нунцій Венедикт Одескалькі призначив 20 липня 1714 р. адміністратором єпархії володимирського владика Лева Кишку, котрий того ж року був обраний главою Унійної церкви [16, s. 35; 18, с. 127]. Відразу після своєї митрополичої номінації Кишка розпочав пошуки відповідного кандидата на катедру св. Йоана Хрестителя. Після більш як півстолітнього домінування родини Винницьких, учасники елекційного собору 10 грудня 1715 р. обрали новим владикою монаха Єроніма Устрицького, який через тиждень (17 грудня) був хіротонізований у Львові в соборі св. Юрія Побідоносця митрополитом Левом Кишкою та львівським єпископом Атанасієм Шептицьким [15, с. 9; 19, с. XXIX]. Новий перемишльський архієрей змушений був розпочати свою діяльність із продовження судового процесу (тривав 28 років) зі спадкоємцями померлого Юрія Винницького за повернення незаконно привласненого церковного майна, у т. ч. єпископської митри [10, s. 114–115; 15, с. 12–13; 20, sygn. 480; 21, с. 245].

Протягом свого пастирського служіння в Перемишльському владичтві Устрицький наполегливо захищав права та інтереси українського духовенства, з цього приводу навіть особисто звертаючись у 1718 р. за підтримкою до короля Августа II [11, с. 28–29; 19, с. XXIX]. Іншим напрямком діяльності кир Єроніма була рецепція в єпархії культурно-релігійної програми Замоїського собору Київської митрополії 1720 р., що серед іншого передбачала реорганізацію церковного управління, впорядкування та уніфікації літургійно-обрядового життя і священничого служіння. Пріоритетними для нього були й освітні ініціативи (невдалі спроби заснування єпархіальної семінарії, фундація стипендій для кліриків з Перемищини в Театинській колегії у Львові) [10, s. 286; 19, с. XXIX], а також врегулювання взаємин з Василіанським чином, представники якого тривалий час посідали провідні посади в адміністративних і душпастирських структурах єпархії [9, p. 83–84, 106–107].

Засобами впровадження реформаційної програми Єроніма Устрицького стали генеральні візитації та єпархіальні собори. Одне з таких зібрань духовенства, що відбулося в Перемишлі в січні 1740 р., визначило обов'язки генерального вікарія, катедральних офіціалів, деканів, а також унормувало правовий і соціальний статус парафіяльного кліру та проблему переходів русинів-уніатів на латинський обряд⁵. Однак повною мірою реалізувати свою програму реформ владиці не вдалося.

⁵ Ці матеріали опублікував Григорій Лакота [11, с. 25–53].

Через поважний вік і підупале здоров’я, у 1739 р. він погодився на призначення своїм коад’ютором (помічником) василіанина Онуфрія (Шумлянського) з титулом єпископа самбірського. А в 1746 р. єпископ Єронім зрікся посади правлячого архієрея та перебрався доживати віку до Лаврівського монастиря, де й спочив у Бозі 12 жовтня 1748 р.

Упродовж свого понад 30-літнього пастирського служіння Єронім Устрицький використовував власну репрезентативну релігійну символіку, що застосовувалася в публічній сфері. До центральних елементів цієї символіки належав герб “Простріл”, відомий з репродукцій на портретах владики та з генеалогічних досліджень його роду [4, с. 92; 5, т. 2, с. 20; 6, с. 440–442; 7, с. 27]. У символічній системі репрезентації ієрархічної влади важливу роль відігравали єпископські печатки, оригінали яких (штемпелі) не збереглися, натомість виявлено їхні численні паперово-мастичні й сургучеві відтиски на документах, що засвідчувалися Устрицьким. Опираючись на джерельний матеріал, у цій статті планується вперше описати всі віднайдені печатки, котрими послуговувався єпископ, перебуваючи на посаді, та укласти їх каталог. Маємо на меті також визначити сфери їхнього застосування у справочинстві, з’ясувати хронологію функціонування та проаналізувати зміни в зображеннях, викарбуваних на цих печатках.

Документи, які стосуються життя та діяльності українських ієрархів Перемишльської греко-католицької єпархії XVIII ст., відклалися в польському Державному архіві в Перемишлі (*Archiwum Państwowe w Przemyślu*). Багатий сфрагістичний матеріал акумульований у фонді 142 “Архів греко-католицького єпископства в Перемишлі” (*Archiwum grekokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu*). Акти з печатками Єроніма Устицького відображають різні аспекти функціонування Перемишльського владцтва. Це протоколи засідань і декрети духовного суду та консисторії про суперечки між священиками [17]⁶, конфлікти за участю духовенства й мирян [17]⁷, єпископських комісій [17]⁸, майнові справи тощо; пастирські листи

⁶ 24 березня 1742 р. владики Єронім листовно повідомив о. Василя Боруцького про рішення духовного суду в його справі [22, sygn. 34, s. 109], а 18 жовтня 1744 р. о. Григорієві Мациковичу надіслано декрет Устрицького про провини священика [22, sygn. 34, s. 235].

⁷ Це, наприклад, кілька декретів про суперечку парафіян церкви свв. Флора і Лавра з представниками священичої династії Кульчицьких. Протягом січня – липня 1720 р. проголошено чотири рішення духовного суду Перемишльської єпархії про повернення оо. Іваном і Михайлом Кульчицькими церковного срібла та Євангелія, хоча звинувачення проти обидвох душпастирів підтвердилися лише частково [22, sygn. 30, s. 2].

⁸ Так, 4 вересня 1730 р. Єронім Устрицький видав декрет про призначення двох священиків (о. Степана Лінкевича й о. Тимотея, пароха малковського) комісарами для розслідування в Дмитрівському попівстві конфлікту між о. Іваном Левицьким, священиком дмитрівським, та о. Іваном, парохом кашицьким, на основі визначеного Перемишльською консисторією питальника із шести пунктів. Для кращого усвідомлення всієї палітри проблем, які доводилося вирішувати на єпархіальному рівні, наведемо питання з цього документа: 1. Чи о. Іван, священик Дмитрівський, на отця свого часто нападав, шаблею натиная, за волосся волочив, чи били ногами, чи забирив його майно? 2. Чи батько о. Івана багато разів від нього втікав і

і послання; фундаційні грамоти й затверджені статuti церковних братств [17]⁹; ерекційні грамоти для парафій, грамоти рукоположення для священників та інше. Ці джерела дають змогу простежити еволюцію сфрагістики вищого духовенства Перемишльської єпархії в першій половині XVIII ст., уточнити сферу застосування печаток у церковному справочинстві, встановити відмінності в мистецьких і сюжетних підходах до їхнього карбування.

Протягом усього періоду керування владицтвом Єронім Устрицький користувався щонайменше шістьма штемпелями для засвідчення єпископської документації. З них два містили легенди та мали п'ятипольовий щит (у ньому розташовувалися п'ять гербів), а чотири були без написів (тільки в одному зафіксовано ініціальні скорочення в полі малюнка) і з одним лише зображенням родового герба “Простріл”. Мовою легенд була латинь і кирилиця. Період їхнього функціонування коливається від 22 років (1720–1742 рр.) (ил. 1) до одного-двох (1742 р., 1743–1744 рр., 1744 р.) (ил. 4, 5, 6). Поява нових, невеликих за розміром толок припадає на 1742–1744 рр. [22, sygn. 34, s. 95, 145, 170, 235], що пояснюється, вочевидь, погіршенням стану здоров'я ієрарха та делегуванням частини своїх повноважень коад'юторові Онуфрію (Шумлянському) й іншим вищим церковним урядникам. У цей час єпархіальні акти засвідчував своїм підписом також Михаїл Стопчанський – позивач від єпископського уряду та Перемишльської єпископської консисторії [22, sygn. 34, s. 95, 145, 169]. І тільки на одному документі (з 1744 р.) виявлено автограф владики та відтиск його штемпеля [22, sygn. 34, s. 235] (див.: ил. 6).

Єпископські печатки Устрицького можна умовно поділити на дві групи:

- 1) з легендою і зображенням (більших розмірів – 41×48 і 47×56 мм);
- 2) лише із зображенням (менших розмірів – від 20×22 мм до 25×29 мм).

За формою всі матриці овальні, прикладні. Матеріалами для відтисків слугували сургуч і папір з мастикою (білого, жовтого та червоного кольорів). Паперово-мастичні відбитки виготовлялися по-різному: мастика та кустодія розміщувалися і прикладалися зверху на лицевій стороні документа; мастику і звичайну прямокутну кустодію прикріплювали на зворотній стороні аркуша, а з фронтального боку відтискали штемпель. Застосовувався й ще інший спосіб: верхній правий кут документа підрізали й загинали всередину, утворюючи прямокутник, між

матір калічив? 3. Чи о. Іван нападав на двір? 4. Чи, з багаторазовим побиттям о. Іваном свого батька, останнього доводив мало не до смерті? 5. Чи це спричинило смерть? 6. Той же о. Іван продав попівство Кашицьке за 110 злотих о. Іванові, теперішньому священнику кашицькому. Також було визначено термін надсилання результатів розслідування до духовного суду – 15 вересня 1730 р. [22, sygn. 31, s. 1].

⁹ Скажімо, у 1725 р. Устрицький видав благословенну грамоту на обрання старшого брата для церковної громади в Серокосцях [20, sygn. 202] (очевидно, йдеться про філію парафії Нижанковичів – Серокосці в Нижанківському деканаті [23, р. 40]). А в 1729 р. владики документально потвердив заснування молодшого братства в м. Вишня при новозбудованому вівтарі Пресв. Богородиці місцевого храму [20, sygn. 204].

яким накладали мастику, і з лицевого боку припечатували, тим самим уникаючи потреби виготовлення окремої кустодії.

Виявлені печатки владики Єроніма вирізняються оригінальними й різноплановими, майстерно виготовленими силуетними формами кустодій. На двох із шести штемпелів вигравіювано легенди. Перша печатка (за каталогом) має кириличний напис: “ІЄРОНИМ УСТРИЦКІИ МИТІЮ БЖІЮ ЄППЪ ПРЕМЫС. САНОЦ И САМБОРСКІИ” [22, sygn. 30, s. 2], друга – латинський: “HIERONYMUS• USTRZYCKI• D• ET• A• S• G• EPPUS• PREMIS• SAN• ET• SAMBO” [22, sygn. 34, s. 27, 35, 39, 69, 124, 138, 149, 166, 188, 197, 291]. Легенди оточено зовнішніми і внутрішніми обідками у формі рослинного орнаменту та ліній. Насамперед вони містять ім’я та прізвище особи (Єронім Устрицький / Hieronymus Ustrzycki) і вказують на її еклезіальну легітимізацію та ієрархічну належність до Католицької церкви (“милістю Божою” та “D• ET• A• S• G”). Так само фіксується статус (єпископ / episcopus) й адміністративно-територіальна титулатура (перемишльський, сяноцький і самбірський / Premisliensis, Sanocensis et Samboriensis).

Звороти “милістю Божою” й “D• ET• A• S• G” (розшифровується як “Dei et Apostolicae Sedis Gratia”, тобто “З Божої і святої Апостольської столиці милості”) наголошують на господньому благословенні на уряд та адміністративному підпорядкуванні Римському Апостольському престолу. Другий з цих виразів регулярно фігурував і в заголовках документів, де мав такий вигляд: “Hieronymus de Unichow Ustrzycki Dei et Apostolicae Sedis Gratia Premislien[sis] Sanocen[sis] et Samborien[sis] episcopus” [22, sygn. 34, s. 41] або (вже польською) “Hieronim z Unichowa Ustrzycki z Bozey u Świętey Stolice Apostolskiej Laski Przemyski Sanocki Samborski episkop” [22, sygn. 34, s. 27].

У легенді застосовувалися скорочення: сигли (часто однією літерою: D• A• S• G•), суспензії (у словах: “єпископ, перемишльський, самбірський, сяноцький”) та лігатури (тільки раз у кириличній легенді поєднано літери “МИ” у слові “милістю”). В обох варіантах повністю карбувалися ім’я та прізвище владики.

У третьому варіанті єпископської матриці (за каталогом) у полі зображення наявні ініціальні скорочення, вигравіювані латиною та розташовані симетрично по боках: зліва вгорі – H, справа вгорі – Y; зліва по центру – E, справа по центру – P; зліва та справа внизу – по букві S [22, sygn. 31, s. 1, 3, 19]. Це перші літери імені й прізвища владики та його титулатури: “Єронім Устрицький, єпископ перемишльський, самбірський і сяноцький”.

Символіка на печатках владики Єроніма представляла атрибути єрархічної влади та вказувала на його родове походження, візуалізоване гербами і шляхетською короною. На основі виявлених сфрагістичних пам’яток можна виокремити два основні підходи:

- 1) розміщували п’ять гербів (великі штемпелі з написами) (іл. 1–2);
- 2) зображали лише один герб “Простріл” (це характерно для малих толок без легенд) (іл. 3–6).

У великих печатках по центру викарбувано п'ятипольний щит (овальний або англійський) у якому розміщені наступні герби: у його центральній частині іспанський щит з гербом “Простріл” (меч, вістря вгору, пробитий стрілою зліва на право (*ил. 1*) або справа на ліво (*ил. 2*); у першій чверті – герб “Нечуя” (колода з хрестом і п'ять сучків – три зліва, два справа); у другій та третій чвертях – герб “Сас” (ріжками вгору півмісяць, по обидва боки його по п'ятипроменевої зірочки, та вістря вгору стріла); у четвертій чверті – лицар на коні (наближений до герба Погоня Руська – вершник на коні, який вбиває списом змія – св. Юрій Змієборець).

У малих штемпелях гравіювали тільки герб “Простріл” (меч, вістря угору, пробитий стрілою справа наліво) в овальному або іспанському щиті. Всі щити подано в пишному бароковому картуші. Корона, як символ шляхетства, є на чотирьох печатках (*ил. 1, 3, 4, 6*).

Атрибути вищого духовенства представлені:

1) кардинальським капелюхом із закрученими шнурами та китицями на кінцях, який зображений на всіх штемпелях, окрім першого (*ил. 1*). Кількість китиць була різною – шість-вісім штук: 1:2:1 (*ил. 2*)¹⁰; 1:2:2:1 (*ил. 3*); 1:2:3 (*ил. 5*), 1:2:3:2 (*ил. 6*); в одному випадку відбиток не відчитується через поганий стан збереження й неможливість ідентифікувати всі елементи (*ил. 4*) [детальніше про значення кількості китиць у геральдиці див.: 24, с. 60–62].

2) єпископською митрою, наявною в усіх толоках;

3) єпископським жезлом, що фігурує на всіх матрицях;

4) посохом, який є на трьох штемпелях (*ил. 1, 2, 5*);

5) розгорнутою мантиєю, виявленою на двох печатках (*ил. 5, 6*).

Зауважуємо відмінне розміщення митри: у трьох випадках вона локалізована в центрі зображення над щитом (*ил. 1, 2, 5*), а в інших трьох виходить збоку від щита, на місці посоха (*ил. 3, 4, 6*). Також немає спільного підходу щодо розташування певних елементів з певного боку від щита (праворуч чи ліворуч).

Одночасне поєднання в сфрагістиці вищого духовенства символіки Латинської (кардинальський капелюх) та Православної (митра) церков відображає ширші процеси формування ідентичності тогочасної Київської унійної митрополії та, зокрема, однієї з її адміністративно-територіальних структур – Перемишльської єпархії, вказуючи на віровизнавчу й інституційну єдність з Римським Апостольським престолом і належність до культурно-релігійної традиції київського християнства.

Таким чином, розглянуті сфрагістичні пам'ятки засвідчують збереження шляхетської традиції щодо відтворення родової символіки в зображеннях печаток унійних ієрархів. Водночас обов'язковими елементами цих штемпелів є атрибути вищого духовенства. Аналіз такої атрибутики дозволяє стверджувати

¹⁰ На відтисках чітко видно чотири китиці, але за сюжетом малюнку вони заходять за картуш щита, тому можна припустити, що загалом їх було шість.

про наявність латинських впливів, що виявлялися через привнесення в неї нових елементів, характерних для римо-католицької сфрагістики. Йдеться передовсім про зображення на толоках унійних владик кардинальського капелюха, що символізувало не тільки належність до відповідної церковної ієрархії особи, котра володіла печаткою, але й підпорядкування Римському Апостольському престолові та папі римському.

Каталог відтисків печаток

Укладено за схемою: кількість виявлених відбитків; хронологічні рамки документів, засвідчених печатками; матеріал відтисків; форма; розмір; сюжетне зображення; легенда; місце зберігання

Перший варіант: 4 прим., 1720–1742 рр.

Матеріал відтисків: Папір та мастика. *Форма:* овальна. *Розмір:* 47×56 мм.

Зображення: Вгорі митра, увінчана хрестом, під нею шляхетська корона над овальним п'ятипольовим щитом у бароковому картуші. З лівого боку щита виходить єпископський жезл (два стилізовані змії обабіч хреста на яблучку), з правого – посох.

У центрі щита, на іспанському щиті, тло якого заштриховане горизонтальними лініями, – герб “Простріл” (меч, вістрям угору, пробитий стрілою зліва направо); у першій чверті – герб “Нечуя” (колода з хрестом п'ять сучків – три зліва, два справа); у другій чверті – герб “Сас” (півмісяць ріжками догори, обабіч якого по п'ятипроменевої зірці, та стріла вістрям угору); у третій чверті – герб “Сас” (півмісяць ріжками догори, обабіч якого по п'ятипроменевої зірці, та стріла вістрям угору); у четвертій чверті – лицар на коні.

Легенда: Напис по колу: + ІЄРОНИМ 8СТРИЦКІИ МИТІЮ БЖІЮ ЄППЪ ПРЄМЫС. САНОЦ И САМБОРСКІИ. Зовнішній обідок у вигляді рослинного орнаменту, внутрішній – у вигляді лінії.

Місце зберігання: APP. – Zesp. 142-suplement. – Sygn. 30. – S. 2, 9; Sygn. 34. – S. 53; Zesp. 142-dyplomy. – Sygn. 202.

Другий варіант: 47 прим., 1729–1745 рр.

Матеріал відтисків: Папір та мастика. *Форма:* овальна. *Розмір:* 41×48 мм.

Зображення: Вгорі кардинальський капелюх, по обидва боки якого на шнурах висять китиці. Під ним англійський п'ятипольовий щит, обрамлений фігурним картушем, увінчаний митрою. У його центрі, в іспанському щиті, тло якого заштриховане горизонтальними лініями, – герб “Простріл” (меч, вістрям угору, пробитий стрілою справа наліво); у першій чверті – герб “Нечуя” (колода з хрестом п'ять сучків – три зліва, два справа); у другій чверті – герб “Сас” (півмісяць ріжками догори, обабіч якого по п'ятипроменевої зірці, та стріла вістрям угору); у третій чверті – герб “Сас” (півмісяць ріжками догори, обабіч якого

по п'ятипроменевій зірці, та стріла вістрям угору); у четвертій чверті – лицар на коні. З лівого боку щита виходить єпископський жезл (два стилізовані змії обабіч хреста на яблучку), з правого – посох.

Легенда: Напис по колу: * HIERONYMUS • USTRZYCKI • D • ET • A • S • G • EPPUS • PREMIS • SAN • ET • SAMBO (Hieronymus • Ustrzycki D{ei} et A {postolicae} S {edis} G {ratia} ep {isco} pus Premis {liensis} San {ocensis} et Sambo {riensis} – Єронім Устрицький, з Божої і святої Апостольської столиці милості єпископ перемишльський, сяноцький і самбірський)¹¹. Два зовнішніх обідки: один – у вигляді рослинного орнаменту, другий – лінії; два внутрішніх (увігнуті у бік напису внизу зображення) – у вигляді лінії та крапочок.

Місце зберігання: APP. – Zesp. 142-supplement. – Sygn. 30. – S. 8, 10, 11; 13, 14, 16, 21; Sygn. 31. – S. 4, 6, 11, 13, 15, 17, 24; Sygn. 34. – S. 9, 11, 20, 27, 33, 35, 39, 41, 49, 51, 64, 67, 69, 70, 72, 86, 111, 124, 136, 138, 149, 161, 166, 173, 177, 188, 197, 235, 254, 262, 285, 289, 291.

Третій варіант: 18 прим., 1730–1744 рр.

Матеріал відтисків: папір та мастика, сургуч. *Форма:* овальна. *Розмір:* 20×22 мм.

Зображення: Вгорі кардинальський капелюх, по обидва боки якого на шнурах висять китиці (1:2:2:1). Під ним овальний щит, обрамлений фігурним картушем, увінчаний короною. У його центрі (тло заштриховане горизонтальними лініями) – герб “Простріл” (меч, вістрям угору, пробитий стрілою справа наліво). З правого боку щита виходить єпископський жезл (два стилізовані змії обабіч хреста), з лівого – митра, увінчана хрестом.

У полі зображення розташовані літери: зліва вгорі (біля капелюха) – Н, справа вгорі (симетрично) – Y; зліва (під китицями) – Е, справа вгорі – Р; зліва внизу (між щитом і останньою китицею) – S, справа внизу – S.

Легенда: Напис відсутній. Зовнішній обідок у вигляді крапочок.

Місце зберігання: APP. – Zesp. 142-supplement. – Sygn. 30. – S. 12; Sygn. 31. – S. 1, 3, 8, 23; Sygn. 34. – S. 25, 53, 57, 82, 84, 97, 99, 103, 109, 167, 169, 220.

Четвертий варіант: 1 прим., 1742 р.

Матеріал відтисків: папір та мастика. *Форма:* овальна. *Розмір:* 23×26 мм.

Зображення: Вгорі кардинальський капелюх, під ним овальний щит, обрамлений бароковим картушем, увінчаний короною. У його центрі – герб “Простріл” (меч, вістрям угору, пробитий стрілою справа наліво). З правого боку щита виходить єпископський жезл (два стилізовані змії обабіч хреста), з лівого – митра, увінчана хрестом.

Легенда: Напис відсутній. Зовнішній обідок у вигляді крапочок.

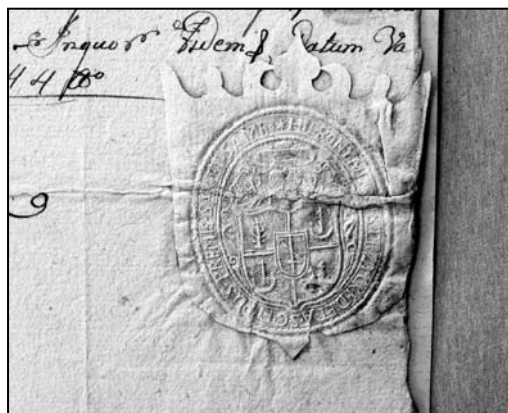
Місце зберігання: APP. – Zesp. 142-supplement. – Sygn. 34. – S. 95.

¹¹ У фігурних дужках розкриваються скорочення латинських термінів.

ПЕЧАТКИ РІЗНИХ ПЕРІОДІВ
ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО УНІЙНОГО ВЛАДИКИ ЄРОНИМА (УСТРИЦЬКОГО)

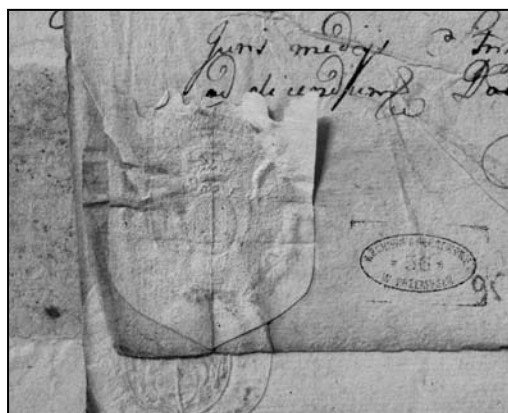
Іл. 1. 1720–1742 pp.

Іл. 2. 1729–1745 pp.

Іл. 3. 1730–1744 pp.

Іл. 4. 1742 p.

Іл. 5. 1743–1744 pp.

Іл. 6. 1744 p.

П'ятий варіант: 2 прим., 1743–1744 рр.

Матеріал відтисків: папір та мастика, сургуч. *Форма:* овальна. *Розмір:* 25×29 мм.

Зображення: На тлі розгорнутої мантиї вгорі кардинальський капелюх, по обидва боки якого на шнурах висять китиці (1:2:3). Митра з хрестом увінчує іспанський щит, обрамлений бароковим картушем. У його центрі – герб “Простріл” (меч, вістрям угору, пробитий стрілою справа наліво). З лівого боку щита виходить єпископський жезл (два стилізовані змії обабіч хреста), з правого – посох.

Легенда: Напис відсутній. Два зовнішніх обідки: один – у вигляді крапочок, другий – лінії.

Місце зберігання: APP. – Zesp. 142-suplement. – Sygn. 34. – S. 145, 170.

Шостий варіант: 1 прим., 1744 р.

Матеріал відтисків: Сургуч. *Форма:* овальна. *Розмір:* 24×28 мм.

Зображення: На тлі розгорнутої мантиї вгорі кардинальський капелюх, по обидва боки якого на шнурах висять китиці (1:2:3:2). Під ним іспанський щит, обрамлений пишним бароковим картушем, увінчаний короною. У його центрі – герб “Простріл” (меч, вістрям угору, пробитий стрілою справа наліво). З правого боку щита виходить єпископський жезл (два стилізовані змії обабіч хреста на яблучку), з лівого – митра, увінчана хрестом.

Легенда: Напис відсутній. Два зовнішніх обідки: один – у вигляді крапочок, другий – лінії.

Місце зберігання: APP. – Zesp. 142-suplement. – Sygn. 34. – S. 235.

1. Тиміш Л. Біографії ієрархів української церкви у дослідженнях учених міжвоєнного Львова // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Дрогобич, 2003. Вип. 7. С. 389–397.

2. Устрицький Єронім // Енциклопедія українознавства / гол. ред. В. Кубійович. Львів, 2000. Т. 9. С. 3472.

3. Wereda D. Ustrzycki Hieronim OSBM // Encyklopedia katolicka. Lublin, 2013. Т. 19: Szczepkowski-Uzhorodzkaunia. Kol. 1431–1432.

4. Брама святого Івана: Перемиська барокова епітафія / упоряд. та супровідні ст. В. і Д. Пилиповичів. Перемишль, 2005. 112 с.

5. Augustyn M. Dzieje rodzin szlacheckich herbu Przestrzałod XVI do XVIII w. // Bieszczad. Ustrzyki Dolne, 2002. Т. 9. S. 9–51; 2003. Т. 10. S. 9–74.

6. Niesiecki K. Korona Polska przy Złotej Wolności Starożytnemi Wszystkich Kathedr, Prowincyi Rycerstwa Kleynotami Heroicznym Męstwem i Odwagą, Naywyższemi Honorami a naypierwey Cnotą, Pobożnością i Swiętobliwością Ozdobiona... Lwów, 1743. Т. 4. S. 440–442.

7. Барвінський Б. Конашевичі в Перемиській землі в XV і XVI ст.: генеалогічно-історична монографія // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Львів, 1930. Т. С: Ювілейний збірник на пошану акад. Кирила Студинського. Ч. 2: Праці історичні. С. 1–157 (19–175).

8. Смукот І. Руська шляхта Перемишльської землі (XIV–XVIII ст.). Історико-генеалогічне дослідження: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: спеціальність 07.00.06. Київ, 2018. URL: <https://www.academia.edu/37661266>.
9. *Documenta pontificum romanorum historiam Ucrainae illustrantia (1075–1935)*. Vol. II: 1700–1953 / p. A. G. Welykyj. Romae, 1954. 669 p.
10. Wereda D. *Biskupi unickiej metropolii kijowskiej w XVIII wieku*. Siedlce, Lublin, 2013. 375 s.
11. Григорій Лакота. Три синоди Перемишльські й єпархіальні постанови сваявські в 17–19 ст. Перемишль, 1939. 177 с.
12. Śliwa T. *Przemyska diecezja greckokatolicka w XVIII wieku (do 1772 r.)* // *Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*. Przemysł, 1996. T. 3: *Studia z dziejów greckokatolickiej diecezji przemyskiej* / red. S. Stępień. S. 79–90.
13. Луб І., о. Лаврівський пом’яник XVII–XIX вв. // *Записки Чина св. Василя Великого*. Львів 1935. Т. 6. Вип. 1–2. С. 313–317.
14. Стецик Ю. *Василіанські монастирі Перемишльської єпархії кінець XVII–XVIII ст.* Дрогобич, 2014. 387 с.
15. Добрянський А. *Исторія епископовъ трехъ соединенныхъ епархій, Перемышльской, Самборской и Саноцкой, отъ найдавнѣйшихъ временъ до 1794 г.* Львовъ, 1893. XI+63 с.; XVIII+104 с.; XIV+92 с.
16. Nabywaniec S. *Unicy biskupi przemyscy w latach 1610–1991*. Szkice biograficzne. Rzeszów, 1995. 90 s.
17. Смукот І. Шляхта Прикарпаття: герб Сас. URL: <http://uht.org.ua/forum/viewtopic.php?f=24&t=1335>.
18. Великий А. Г. *З літопису християнської України*. Рим, 2000. Т. 6: XVIII ст. 287 с.
19. Шематизмъ Всего Клира греко-кат. епархій соединеныхъ Перемышкой, Самборской и Саноцкой на рокъ водъ рожд. Хр. 1906. Перемышль, 1905. 529 с.
20. *Archiwum Państwowe w Przemyślu* (далі – APP). Zesp. 142-dyplomy.
21. Білий Б. М. Легендарна митра перемиських владик (так звана “Данилова корона”) // *Перемишль і Перемиська земля протягом віків: зб. наук. пр. та матеріалів міжнар. наук. конф., Перемишль, 11–13 квіт. 2002 р.* Перемишль; Львів, 2003. Вип. 3. С. 245 (передруки цієї ж статті побачили світ у: *Наше Слово*. 2009. № 3 (2685). 18 січ.; *Fokus Historia*. 2011. № 5 (52). S. 43).
22. APP. Zesp. 142-suplement.
23. *Schematismus universi venerabilis cleri dioeceseos graecocatholicae Premisliensis pro anno Domini 1835*. Premisliae: Impressum in Typographia Episcopali Rit. Graeci. Cath., Premisliensis, 1835. 194 p.
24. Сkochиляс І. Печатки деканатів Перемишльської греко-католицької єпархії кінця XVIII–початку XX ст. Львів, 2014. 184 с.

SUMMARY

Iryna Skochylias

Seals of Jeronim (Ustrytsky) – the Bishop of the uniatic diocese of Przemysl (1715–1746)

The heraldic and sphragistic remembrances, which were revealed in the manuscript sources and which represent the religious symbols of the Przemysl Bishop and the nobleman of Jeronim Ustrytsky (1715–1746) are analyzed. They are stored in the fund No. 142 (Archive of the Przemysl Greek Catholic Episcopate) of the State Archive in Przemysl (Poland). Bishop Ustrytsky belonged

to the Ukrainian spiritual elite of the late Baroque era. The genealogy of the Ustrytsky family, the biography of the lord Eronim and the peculiarities of his pastoral ministry, which directly affected the content and forms of the public representation of the external attributes of the hierarchical power of this uniate hierarch, are traced.

Six variants of the stamps used by the lord during the 31-year period of administration of the diocese are introduced to the scientific circulation for the first time. These two stamps contained legends and had a five-field shield (in which there were five coats of arms), and four were without inscriptions (only one recorded initial redundancy in the field of the picture) and had only the image of the generous coat of arms "Prostril". In the legends of the seals it were used Latin and Cyrillic. All matrices were applied, wax and paper with mastic served as materials for impressions. The spheres of the use of seals in the church reference work of the first half of the XVIII century, as well as the chronology of the matrix functioning on the impressions on the documents (from 22 to 1–2 years) and changes in the images through the introduction of the Latin attribute are determined. Also, the obligatory elements were the symbols of the higher clergy, which were available in all the investigated stamps. In general, a tendency to preserve the gentry tradition in reproduction of generic symbols in the seals of the Ukrainian episcopate was deduced. The introduction of new elements into the collections of Uniate Bishops, typical of Roman Catholic sphragistics, included, in particular, the placement of a cardinal hat above the image that symbolized not only the belonging of Jeronim Ustrytsky's person to the church hierarchy, but also demonstrated subordination to the Roman Apostolic Throne and the pope. The article is summarized by the "Catalog" of all the printed seals of the seals of Bishop Jeronim, which is concluded by the author.

Keywords: Jeronim Ustrytsky, the Bishop of Przemyśl, genus, seals, coats of arms, images, legends

DOI 10.33294/2523-4234-2019-29-1-53-63

Tomasz Bugaj

Мемуарыстыка Серхија Мокрыцкаго wśród literackich świadectw totalitaryzmu

W opracowaniu zwrócono uwagę na twórczość wspomnieniową Świadków Jehowy represjonowanych przez totalitarne reżimy XX wieku. Szczególną uwagę poświęcono memuarystyce Serhija Mokryckiego (pochodzącego z Ukrainy) oraz trzem innym autorom, którzy stawiali czoła komunistycznemu systemowi. "Путь Христианина" została wydana w Moskwie w 2012 roku i jak dowiedziono w artykule jest oryginalnym dokumentem swej epoki: kresowych relacji sąsiedzkich, momentu konwersji, srogich prześladowań. Dodatkowo przeanalizowano treść oraz problematykę pozostałych autobiografii. Badania wartości wspomnianych teksów dowodzą, że bez względu na ich walory estetyczne, stanowią one ważny element praktyki kulturowej. Sprzyjają wzmocnieniu tożsamości kulturowej grupy oraz konstruowaniu pamięci zbiorowej.

Słowa kluczowe: autobiografia, memuarystyka, pamięć zbiorowa, Świadkowie Jehowy, totalitaryzm

Томаш Бугай

Мемуари Сергія Мокрицького серед літературного свідництва тоталітаризму

Аналізуються спогади Свідків Єгови, які були репресовані тоталітарними режими XX ст. Особливу увагу приділено спогадам Сергія Мокрицького (який походить з України)